

GEBIEDSBESCHRIJVING

In de monding van de Westerschelde, tussen Breskens en Hoofdplaat, bevindt zich een uitgestrekt complex van slikken en zandplaten: de Hooge Platen. Bij laag water heeft het een oppervlak van ca. 1630 ha. en een lengte van ongeveer 9 kilometer. De hoogte varieert van 1.85 mtr. - N.A.P. tot 2.70 mtr. + N.A.P. Bij gemiddeld hoog water blijft een oppervlakte van ca. 66 ha. droog.

Van west naar oost treffen we binnen dit platencomplex achtereenvolgens aan: de Plaat van Breskens, de Bol, een zeer uitgestrekt slikgebied en tenslotte de Hoge en Lage Springer (zie figuur 1). Figuur 2 geeft een idee omtrent de opbouw van het complex aan de hand van enkele dwarsdoorsneden.

Van west naar oost is een duidelijke afname in korrelgrootte van het sediment waarneembaar. Zo is de Plaat van Breskens zeer grofzandig, terwijl oostelijk van de Bol veel meer slib wordt aangetroffen. De zeer krachtige stroming in het westen is er de oorzaak van, dat daar alleen grof zand kan neerslaan, terwijl meer oostelijk, waar het water rustiger wordt, het fijnere slib bezinkt. Aan de noordkant van het platencomplex bevinden zich uitgestrekte kokkelbanken. De hoogste dichtheid aan kokkels wordt ten noordoosten van de Bol bereikt. Mosselbanken komen alleen bij de Hoge Springer voor. Op deze kokkel- en mosselbanken wordt veel in het water zwevend materiaal vastgelegd, waardoor een gunstig milieu voor andere bodemdieren wordt geschapen. Op hun beurt profiteren de vogels weer van deze voedselrijkdom en er zijn dan ook altijd grote aantallen vogels in de omgeving van deze kokkel- en mosselbanken te vinden. Het hoogste gedeelte van de Hooge Platen is de Bol. Het is geheel boven gemiddeld hoog water gelegen en beslaat een oppervlakte van ca. 66 ha. (zie figuur 1). De bodem bestaat uit zand. Vooral in voor- en najaar kunnen er, na droogte perioden, zandverstuivingen optreden. Plantensoorten als zeekraal (*Salicornia europaea*), zeeraket (*Cakile maritima*), schorrekruid (*Suaeda maritima*),

DE HOOGE PLATEN

refugium voor watervogels
in ons laatste open estuarium

René Beyersbergen
Jan de Zwart
Bart Langeveld

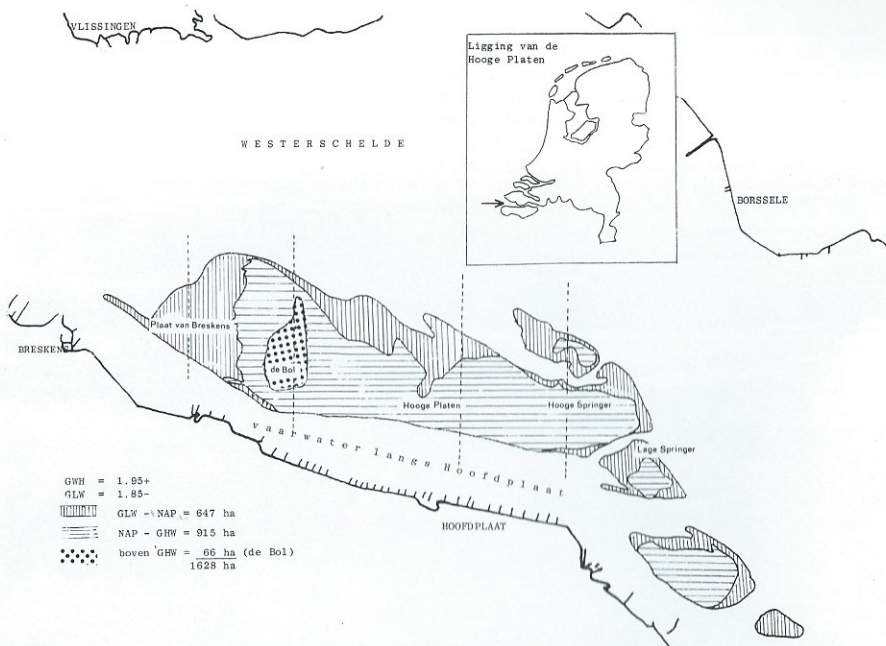

Aan de zuidzijde van de Hooge Platen komen enige pollen engels slijkgras voor.

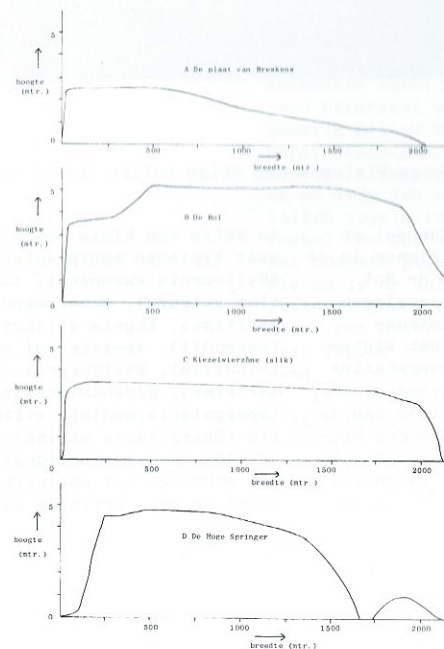
biestarwegras (*Elytrigia juncea*) en helm (*Ammophila arenaria*) kiemen in de zomermaanden regelmatig op de Bol. Ook spoelen soms elders losgeslagen planten aan, die hier een nieuwe groeiperiode beginnen. In het winterhalfjaar gaan deze pioniervegetaties door de veelvuldige inundaties echter steeds weer verloren. Oostelijk van de Bol worden, over enige honderden hectares verspreid, pollen Engels slijkgras (*Spartina townsendii*) aangetroffen. Tegenover het dorpje Hoofdplaat

is zelfs een klein schor ontstaan, waar typische zoutplanten als zeekraal (*Salicornia europaea*), lamsoor (*Limonium vulgare*), Schorrekruid (*Suaeda maritima*), Engels slijkgras (*Spartina townsendii*), zeeaster of zulte (*Aster tripolium*), kweldergras (*Puccinellia maritima*), gerande schijnspurrie (*Spergularia media*), zilte schijnspurrie (*Spergularia marina*) en zoutmelde (*Halimione portulacoides*) voorkomen. Dit schor en het omringende slikgebied wordt de Hoge Springer genoemd.

Figuur 1: Overzichtskaartje van het Hooge Platencomplex.
De stippellijnen geven de ligging van de dwarsdoorsneden van figuur 2 weer.

Figuur 2: Enkele dwarsdoorsneden door het Hooge Platencomplex.

Tussen de Bol en de Hoge Springer komen uitgestrekte zônes met kiezelwieren, het zogenaamde diatomeeën slik en groenwieren voor. De aanwezigheid van deze wieren zou op een nog voortgaande aanslibbing van het gebied kunnen duiden. Reeds rond 1600 wordt gesproken over een in de monding van de Westerschelde gelegen Hooge Plaat. Omstreeks 1800 heeft het platencomplex op de 8.00 meter - N.A.P. - lijn reeds nagenoeg zijn huidige vorm aangenomen. Het loopt echter bij elk hoogwater onder en het wordt ook nog door enkele krekens doorsneden. De opslibbing duurt echter voort en in 1953 stelt Lebret (1956) bij een bezoek aan de Hooge Platen de aanwezigheid van een hoog gedeelte vast, dat bij hoog water niet onderloopt. Er heeft dus een geleidelijke ophoging plaatsgevonden. Het centrale deel ligt nu op 2.50 mtr. + N.A.P. en dat loopt alleen onder bij hoog springtij dat gepaard gaat met harde westen wind.

Het hoogste gedeelte van de Hooge Platen heeft een zandig karakter.

TELMETHODE EN -FREQUENTIE

De oudste volledige watervogeltelling van de Hooge Platen dateert uit 1966 (Wolff, 1967). Vanaf 1970 is het gebied onregelmatig en onvolledig geteld door plaatselijke vogelaars. Daarna volgden een aantal volledige watervogeltellingen, welke werden gekoördineerd door de Afdeling Milieuonderzoek van de Delta-dienst van Rijkswaterstaat (Saeyns & Baptist, 1977). Pas sinds 1978, toen de Stichting het Zeeuwse Landschap het beheer over het gebied verwierf, worden maandelijks tellingen verricht. Voor deze tellingen en die der plaatselijke vogelaars werd de volgende methode gehanteerd. Circa anderhalf uur vòòr hoogwater werden alle aanvliegende vogels, vanuit een boot vanaf de noordzijde van het complex, op soort gedetermineerd en geteld. Na de kentering werd van de noordkant naar de zuidkant gevaren om de aldaar overvliegende schol-eksters te tellen. Ook voor de andere soorten werden soms tijdens hoogwater alle rustende vogels met telescoop en verrekijker geteld. Eerstgenoemde methode levert zonder twijfel nauwkeuriger tellingen op, maar is door de weersomstandigheden vaak moeilijk uitvoerbaar. Broedvogeltellingen worden sinds 1970 uitgevoerd; aanvankelijk meestal slechts enkele keren per broedseizoen. Vanaf 1978 worden door de toezichthouders van de Stichting het Zeeuwse Landschap weke-lijks broedvogelinventarisaties verricht.

De in dit artikel vermelde aantallen broedparen betreffen in alle gevallen nestvondsten.

DOORTREKKERS EN PLEISTERAARS

Uit tellingen is duidelijk gebleken dat de Bol één van de belangrijkste hoog-watervluchtplaatsen van Zeeland is (zie tabel 1 en 2). Dit hangt samen met de geïsoleerde ligging van dit hoge plaat-gedeelte temidden van een zeer omvang-rijk fourageergebied. Ieder soort heeft binnen het platencomplex zijn eigen ge-bied, overeenkomstig zijn specifieke fourageermethode. Vooral aan de noord-zijde, waar de hoogste kokkedichtheden

worden bereikt, fourageren veel schol-eksters, bonte strandlopers, kanoet-strandlopers en rosse grutto's. Wulpen en kluten zijn het talrijkst nabij de Hoge Springer, de enige plaat met uitgestrekte mosselbanken. Bontbek-plevieren, strandplevieren, steenlo-pers en drieteenstrandlopers worden vrijwel uitsluitend op de Bol aange-troffen. Grote aantallen vogels, die incidenteel van de Hooge Platen gebruik maken, zoals 15.000 - 20.000 meeuwen (oktober 1975), 800 kluten (oktober/november 1975) en onbekende aantallen smienten in de wintermaanden en over-zomerende drieteenstrandlopers zijn niet in tabel 1 en 2 opgenomen.

Reeds in 1960 is vastgesteld dat de Hooge Platen werd gebruikt als slaap-plaats door in Zeeuws-Vlaanderen four-agerende ganzen (Kuyken, mond.med.; Suetens, 1964). Vanaf 1969 zijn daar-over meer systematisch gegevens bekend geworden (zie tabel 3).

Gedurende de wintermaanden worden re-gelmatig groepen kol- en rietganzen, tot een maximum van 3600 exemplaren waargenomen (tabel 3; de Zwart, 1977). Uit tellingen is gebleken dat vrijwel alle ganzen welke overdag in West-Zeeuws-Vlaanderen fourageren, de nacht doorbrengen op de Hooge Platen. De Hooge Platen vormen ook één van de weinige gebieden in Nederland waar bergeenden de vleugelruiperiode door-brengen. De oudste gegevens omtrent ruiende bergeenden stammen uit 1950. Op 5 september van dat jaar werden 77 ruiende bergeenden waargenomen. In 1951 werden op 15 augustus 750 ruiende bergeenden waargenomen, ofschoon drie weken daarvoor op 21 juli circa 4000 - 5000 vliegende bergeenden aanwezig waren (Maebe & Van der Vloet, 1952). Op 16 augustus 1955 nam Le Bret (1956) 4100 - 4900 bergeenden waar, die het vliegvermogen tijdelijk verloren had-den. Vermoedelijk hebben ook in de daaropvolgende jaren bergeenden op de Hooge Platen geruid. Pas in 1978 werden echter, door de schrijvers van dit ar-tikel, weer ruiende bergeenden opge-merkt. Nadat in 1978 het aantal vlie-

Tabel 1: Getelde maximaantallen over de periode 1970 tot en met 1978.

	januari	mei	september	november
wilde eend	1506	-	2770	300
smient	225	-	-	-
pijlstaart	13	-	2	-
slobeend	18	-	-	-
eidereend	87	14	6	6
bergeend	82	50	1148	50
scholekster	5322	1600	6500	3000
zilverplevier	288	800	1000	900
bontbekplevier	1	79	550	25
strandplevier	-	1	495	-
steenloper	39	71	72	25
wulp	191	150	1950	300
grutto	76	-	-	-
rosse grutto	541	1500	160	150
tureluur	241	49	54	20
groenpootruiter	-	-	80	-
kanoetstrandloper	2820	5900	4000	3000
bonte strandloper	8168	3580	16620	5000
kleine strandloper	-	-	200	-
drieteenstrandloper	1	25	280	120
krombekstrandloper	-	-	60	-
kluit	48	6	81	150
meeuw spec.	310	900	855	2000
stern spec.	-	16	125	-
rotgans	6	-	-	29
TOTAAL	19.983	14.741	37.008	15.075

gende bergeenden eind juni reeds begon op te lopen, werd op 10 augustus, tij-dens hoogwater, een groep van 1600 bergeenden waargenomen. Deze groep bergeenden vertoonde hetzelfde gedrag als Le Bret (1956) beschreef. Hieruit bleek duidelijk dat we hier met ruiende vogels te maken hadden. De ruiplaats is echter enigszins veranderd. Maebe & Van der Vloet (1952) namen in 1951 de rui-ende bergeenden waar ten westen van de grote kreek, die toen de Hooge Platen en de Hoge Springer van elkaar scheidde. Le Bret sprak in 1955 over het noorde-lijk en noordwestelijk deel van het platencomplex. In 1978 namen wij de ruiende bergeenden in het noordooste-lijk deel van het platencomplex waar. Mogelijk dat de dichtslibbing van de hierboven genoemde kreek met deze ver-plaatsing verband houdt. In de komende jaren zal door de auteurs de slagpenrui en het aantalsverloop

nauwkeurig gevolgd worden, zodat over enige jaren meer informatie hieromtrent voorhanden is.

BROEDVOGELS

Pas in het begin van de zeventiger ja-ren werden door diverse soorten strand-vogels broedpogingen op de Hooge Platen ondernomen.

De dwergstern verscheen als een der eersten. In 1972 kwamen acht paar tot broeden, maar mogelijk werd er al in 1971 gebroed. Van 1973 tot en met 1976 schommelde het aantal broedparen tussen de 15 en 25. In 1977 kwamen 40 paar van deze zeldzame sternsoort op de Hooge Platen tot broeden. In 1978 werden slechts 12 legfels gevonden, welke allen door de vloed wegspoelden. Gelukkig weken de vogels uit naar enige opsput-terreinen op de kust van Zeeuws-Vlaan-deren en Walcheren. In totaal kwamen

Tabel 2: Septembermaxima van de Hooge Platen in vergelijking met een Oosterschelde-telling van september 1975 (naar Saeijs & Baptist, 1977).

soort	Hooge Platen	Oosterschelde
aalscholver	-	116
blauwe reiger	-	40
wilde eend	2.770	6.205
wintertaling	-	1.236
smient	-	1.077
pijlstaart	2	178
slobeend	-	1.395
eidereend	6	1
bergeend	1.148	313
scholekster	6.500	34.307
zilverplevier	1.000	2.137
bontbekplevier	550	713
strandplevier	495	24
steenloper	72	383
wulp	1.950	10.669
rosse grutto	160	1.977
tureluur	54	3.059
zwarte ruiter	-	289
groenpootruiter	80	415
kanoetstrandloper	4.000	4.232
kleine strandloper	200	11
bonte strandloper	16.620	10.979
krombekstrandloper	60	51
drieteenstrandloper	280	30
kluut	81	430

langs de Westerschelde in 1978 toch nog 40 paar dwergsterns tot broeden. Uit het voorgaande wordt duidelijk dat de Hooge Platen grote waarde hebben als fourageergebied voor de dwergstern. Dit temeer omdat deze soort zowel binnen als buiten onze grenzen steeds meer broedterrein verliest. In Zuidwest-Nederland zijn verder alleen in afgesloten zeearmen als Grevelingen en Veerse Meer nog geschikte broedplaatsen voorhanden. De broedvogels van de Hompelvoet (Grevelingen) fourageren op grotere afstand van de kolonie (Kwade Hoek, afstand ca. 5 km; mond.med. J. Beyersbergen). De dwergsterns van de Bol fourageren echter op een afstand van niet meer dan enkele honderden meters tot maximaal 1,5 km. van de kolonie. Vooral met opkomend water wordt vlak onder de plaat en in het vaarwater van Hoofdplaat gevestigd. Hier zijn concentraties van enkele tientallen vissende sterns, voornamelijk

dwergsterns, dan geen uitzondering. Het is dan ook niet onwaarschijnlijk, dat de aanwezigheid van broedende dwergsterns op de Bol vooral samenhangt met het voorkomen van rijke visgronden. Onregelmatig komen nog twee sternsoorten op de Hooge Platen tot broeden, namelijk het visdiefje en de noordse stern. In 1978 werd het broeden van drie paar visdieven vastgesteld. In 1975 werd van de noordse stern een waarschijnlijk broedgeval gemeld, in 1977 werd balts waargenomen. Waarschijnlijk is dit paartje wel tot broeden gekomen, maar zijn de eieren door de stormvloed weggespoeld. De kluut is waarschijnlijk sinds 1970, behalve overzomeraar, ook broedvogel. In dat jaar werd een exemplaar waargenomen dat afleidingsgedrag vertoonde (dagboek J. de Zwart). In 1973 werd het hoogste aantal nestelende kluten vastgesteld, namelijk 8 - 10 broedparen.

Tabel 3: Maximumaantallen op de Hooge Platen overnachtende ganzen.

datum	kolgans	rietgans	gans spec.
december 1969	130	-	-
januari 1970	657	-	-
december 1970	391	-	-
december 1971	-	-	870
januari 1972	-	-	920
februari 1972	-	-	2097
maart 1972	-	-	440
november 1972	49	-	-
december 1972	-	-	150
januari 1973	-	-	3520
februari 1973	-	-	983
december 1973	-	-	2125
januari 1974	-	-	2669
februari 1974	-	-	1647
november 1974	-	5	-
december 1974	289	308	-
januari 1975	1692	170	-
februari 1975	643	410	-
december 1975	-	-	3685
januari 1976	-	-	1042
februari 1976	-	-	1253
januari 1977	-	-	2301

In 1977 werden vijf legsels en in 1978 twee legsels gevonden. Een vogel die in dit milieu uiteraard niet ontbreekt, is de scholekster. Het maximum aantal broedende scholeksters werd in 1975 vastgesteld. In dat jaar werden tien legsels gevonden, terwijl andere jaren drie tot vijf broedparen aanwezig waren. Alle legsels werden in het ondergestoven vloedmerk gevonden. In 1975, 1976 en 1978 werden alarmerende strandplevieren waargenomen, zodat ook het broeden van deze soort aannemelijk is. Vrijwel alle bergeenden, die in de omgeving van de Hooge Platen broeden, komen na het uitkomen van de eieren met hun jongen naar het voedselrijke slik om daar op kiezelwieren te fourageren.

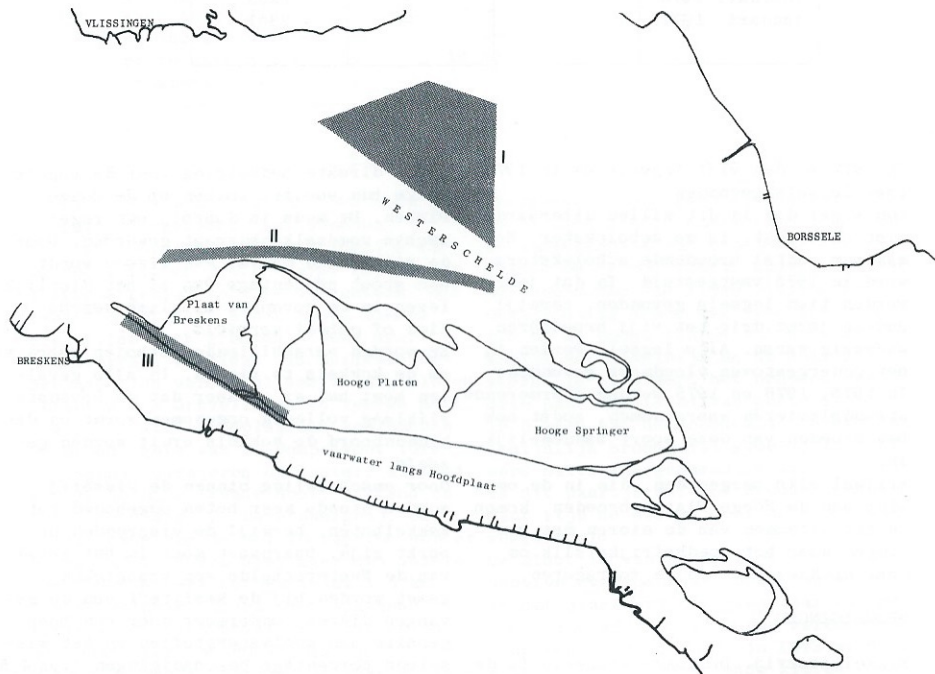
BEDREIGINGEN

Kokkelvisserij. De kokkelvisserij is de

meest directe bedreiging voor de vogels, welke hun voedsel zoeken op de Hooge Platen. De mens is daarbij een regelrechte voedselkonkurrent geworden. Door de rigoureuze manier van vissen wordt een groot percentage van al het dierlijk leven in de bovenste sliklaag beschadigd of geheel vernield. Er worden verschillende methoden gebruikt om de kokkels te vissen. In alle gevallen komt het er op neer dat de bovenste sliklaag volledig opgenomen wordt en dat binnenboord de kokkels eruit worden gezeefd. Door omschakeling binnen de visserij worden steeds meer boten omgebouwd tot kokkelboten, terwijl de visgronden beperkt zijn. Daarnaast moet in het geval van de Westerschelde een vraagteken gezet worden bij de kwaliteit van de gevangen dieren, ondermeer door een hoog gehalte aan koolwaterstoffen en het wisselend percentage beschadigingen (van 4,5 tot 62,5%) (Holstein, 1974).

Recreatie. In toenemende mate bezochten waterrekkreanten de laatste jaren de Hooge Platen. Op zomerse dagen lagen 40 tot 50 jachten ter hoogte van de Bol voor anker. Vanaf de boot werden uitstapjes gemaakt. De meeste rekreanten verbleven in de "mulle zand zône" waar zich ook de dwergsternkolonie bevond. Midden tussen de dwergsterns werden tenten opgezet en barbecues aangelegd. Meestal gingen deze mensen, nadat hen op de voor de vogels hachelijke situatie gewezen werd, een eind verder op zitten. Slechts zelden troffen we mensen aan die zich bewust waren van de aanwezigheid van de dwergsterns, terwijl deze toch al enige uren boven hen krijsend in de lucht hingen. Tweemaal is waargenomen hoe iemand met zijn hond tijdens hoogwater enkele tienduizenden vogels verstoorde.

Figuur 3: Ontgrondingsgebieden in de omgeving van de Hooge Platen.

Ontgrondingen. Rijkswaterstaat heeft nabij en op de Hooge Platen drie gebieden aangegeven, waarbinnen ontgrond mag worden. Het gaat hier om gebieden waar sterke aanzanding plaatsvindt. (Zie figuur 3). Gebied I heeft waarschijnlijk wat stroming en aanzanding betreft weinig relatie met de Hooge Platen. Gebied II en III grenzen direkt aan het hier besproken platencomplex. Wat het laatste gebied betreft is van belang dat in het dijkvak Breskens - Hoofdplaat regelmatig dijk- en oevervallen optreden, welke wellicht samenhangen met het aangroei van de Hooge Platen aan de overzijde van de geul. Mogelijk kan ontgroning hier een bescherming bieden tegen de bedoelde dijk- en plaatvallen. Ontgronden in gebied II en III kan echter van invloed zijn op de aanzanding

en dus ook op de hoogte ten opzichte van gemiddeld hoog water van het broedgebied op de Bol. De zandaanvoer vanuit zee wordt immers onderbroken, terwijl bij zware stormen veel zand zal worden afgevoerd. Het is dus zeer wel denkbaar dat bij ontgrondingen op grote schaal de "zandbalans" van positieve in negatieve richting zal omslaan. Dit zou kunnen leiden tot een geleidelijke, maar voor de dwergsterns en andere broedvogels fatale daling van de Bol ten opzichte van gemiddeld hoog water. Er zal dan ook moeten worden aangedrongen op het drastisch beperken, zo niet geheel stopzetten, van de ontgrondingen in de gebieden II en III. Voor gebied II zou

het laatstgenoemde zeker kunnen, omdat het hier om pure zandwinning gaat, waarvoor goede alternatieven zijn. Ten aanzien van gebied III zou het natuurwetenschappelijk belang van de Hooge Platen een grotere rol moeten spelen bij de belangenafweging rond de ontgrondingenproblematiek. Ontgrondingen zouden hier pas dan toegestaan moeten worden indien een afname van de kans op dijk- en oevervallen aan de overzijde van de geul zeker is. Een overlegsituatie met de beherende instanties zou daarbij tot stand moeten worden gebracht.

LITERATUUR

- Beijersbergen, R. & J. Beijersbergen. 1978. Kunnen sterns in het deltagebied blijven broeden. Zeeuws Nieuws over natuur, landschap en milieu 4: 13 - 14.
- Holstein, J.B. 1974. De kokkelvisserij in Nederland. Visserij 7: 482 - 493.
- Lebret, T. 1956. Bergeenden, *Tadorna tadorna*, in vleugelrui in de monding van de Westerschelde. Ardea 44: 213 - 217.
- Maebe, J. & H. van der Vloet. 1952. Over rui, trek en biologie der bergeend, *Tadorna tadorna* L., aan de Beneden Schelde. Le Gerfaut 42: 59-83.
- Saeijs, H.L.F. & H.J.M. Baptist. 1977. Vogels in de Deltawateren van Zuid-West Nederland. Overzicht simultaantellingen 1972 t/m 1976. Rijkswaterstaat, Deltadienst, afdeling Milieuonderzoek nota 77 - 34.
- Stichting het Zeeuws Landschap. 1979. Jaarverslag 1978. Zeeuws Nieuws over natuur, landschap en milieu 5: 1-27.
- Willems, R.J. 1978. De Hooge Platen veiliggesteld. Zeeuws Nieuws over natuur, landschap en milieu 4: 1-4.
- Wolff, W.J. 1967. Watervogeltellingen in het gehele Nederlandse Deltagebied. Limosa 40: 216-225.
- Zwart, J.A. de. 1977. De Hooge Platen: waterweg, recreatiegebied, visgronden of natuurgebied? Zeeuws Nieuws over natuur, landschap en milieu 3: 11-14.

adressen:

Chopinstraat 37, 's Gravenhage
Oude Haven 68, Oostburg
Palestrinaweg 322, 's Gravenhage